

Temelinden Çatlayan Ev: Korkuyu Beklerken

Sibel Bayram*

ORCID: 0000-0001-5934-4172

Öz

Modernite tek başına yeni toplumsal sistemler veya düzenler getirmemiş aynı zamanda bireyin var oluşsal problemlerine de yeni bakış açıları getirmiştir. Bu netice sadece vaat edilen eşitlik, adalet, özgürlük gibi evrensel değerlerin gerçekleşmesi gibi olumlu değerler biçiminde görülmez. Aksine moderniteye temel olan rasyonel düşünce bireyin özneleşmesi bir yana nesneleşen bir dünyaya da sebep olur. Var olan olarak insan ise yaşadığı bu çağda tüm bu problemler karşısında bireysel aidiyetini daha çok sorgular hale gelir ve bu soruşturmaların izleri insanın var oluşunun mekânsal boyutunda daha iyi incelenebilir. Edebiyatın Türkiye sahasında ise gecikmiş modernlik telaşından dolayı söz konusu sorunsalın daha derin izlerini görmek mümkündür. Rasyonelleştiren zaman ve mekân anlayışı insanı köksüz bir şimdide yurtsuz bırakmış gibidir. İnsanın varoluşunu anlamlandırabilmek için ihtiyaç duyduğu bu aidiyet sorunsalı, modern anlatıların mekân veya mekânsızlık metaforlarıyla da paralellik gösterir. Bu bağlamda çalışmamız gereği modern dönem edebiyatında gecikmeyle de olsa üzerinde en çok tartışılan eserleri yazmış olan yazarlardan; Oğuz Atay'ın *Korkuyu Beklerken* hikâyesinden yola çıkarak *Beyaz Mantolu Adam*'da bahsini ettiğimiz mevzunun yansımalarını incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Modernite, Birey, Aidiyet, Mekân.

Gönderme Tarihi: 13/07/2019

Kabul Tarihi:20/09/2019

* Dr. Öğr. Üyesi, Duce Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-Posta: sibelbayram02@hotmail.com

Falling house: Korkuyu Beklerken

Sibel Bayram

ORCID: 0000-0001-5934-4172

Abstract

Modernity not only brought new social systems or orders, but also brought new perspectives to the existential problems of the individual. This result is not only seen in the form of positive values such as the realization of universal values such as promised equality, justice and freedom. On the contrary, rational thought, which is the basis of modernity, causes an objectivating world as well as subjectivization of the individual. As an existing human being, in this age, he becomes more and more inquired about his individual belonging in the face of all these problems and the traces of these investigations can be better examined in the spatial dimension of human existence. The Literature of Turkey in the field due to the flurry of late modernity said it is possible to see the traces of deeper problematics. The rationalizing conception of time and space seems to have left a person without a rootless present. This question of belonging, which one needs to make sense of human existence, is in parallel with the metaphors of space or space of modern narratives. In this context, one of the authors who wrote the most controversial works on modern literature, albeit with delay; Starting from Oğuz Atay's story *Korkuyu Beklerken* we will try to examine the reflections of the subject mentioned in *Beyaz Mantolu Adam*.

Keywords: Modernity, individual, belonging, space.

Received Date: 13/07/2019

Accepted Date: 20/09/2019

Сломанный дом: в ожидании страха

Резюме

Современность не только принесла новые социальные системы или порядки, но и принесла новые перспективы для экзистенциальных проблем личности. Этот результат виден не только в форме позитивных ценностей, таких как реализация универсальных ценностей, таких как обещанное равенство, справедливость и свобода. Напротив, рациональное мышление, являющееся основой современности, вызывает как объективирующий мир, так и субъективизацию личности. Как существующий человек, в этот век он все больше и больше интересуется своей индивидуальной принадлежностью перед лицом всех этих проблем, и следы этих исследований могут быть лучше изучены в пространственном измерении человеческого существования. Литература Турции в области из-за шквал позднего модерна сказала, что можно увидеть следы глубокой проблематики. Рационализирующая концепция времени и пространства, похоже, оставила человека без настоящего корня. Этот вопрос принадлежности, который необходим для понимания человеческого существования, находится в параллели с метафорами пространства или пространства современных нарративов. В этом контексте один из авторов, который написал самые противоречивые работы по современной литературе, хотя и с опозданием; Начиная с рассказа Огуза Атая «В ожидании страха, мы попытаемся изучить размышления о предмете, упомянутом в «Человек с белой мантией».

Ключевые слова: современность, индивидуальность, принадлежность, пространство.

Получено: 13/07/2019

Принято: 20/09/2019

Giriş

İnsanın kendisini ve yaşamını anlamlandırma çabası, gerek toplumsal yaşam çerçevesinde gerekse bireyin kendi hayatı içerisinde geçmiş zamanlardan bu yana insanlığın en büyük meselelerinden biri olmuştur. Var olduğu dünyada nihayetinde hiçlik kaygısıyla karşı karşıya kalmak, süregelen yaşamı anlamlandırma gerekliliğini daha çok gün yüzüne çıkarır. Neredeyse bütün disiplinlerin sorunsallaştırdığı bu mesele en çok da felsefenin konusu olmuştur. Bu çatışmadan doğan yaratıcılık ise kendini en güzel biçimde edebiyatta ifade eder. Bu günün insanın karşı karşıya kaldığı bu ontolojik çıkmazın sebepleri arasında modern zamanın düşünce biçimini de görmek gerekir. Aydınlanma döneminin rasyonalist bakış açısıyla doğan ve var olan her şeyi anlamından kopararak özne ve nesne şeklinde kategorize etme anlayışı, bireyin bu çıkmazla karşı karşıya kalmasına sebep olur. Bu nedenle var olan olarak insan bulunduğu mekânsal ve zamansal bağlamdan koparılır. “Cogito ergo, ‘suma mihlanan’ metafizik gelenek hiçlikle karşı karşıya kalarak Dasein’in (dünya içinde var olan) yurtsuz kalmasına sebep olur.”¹ Bütünden bağları koparılan var olanın yaşadığı kriz ise sonuç olarak nihilizmde yansımaları bulur. Dasein; Heidegger’in Kartezyen felsefe karşısında varlığa yeniden getirdiği anlamlandırma çabasıdır. Heidegger, varoluş konusunda felsefenin ortaya koyduğu eksik kavramları eleştirerek doğru bir soruşturma başlatmak için Dasein’i “da olan” şeklinde tanımlar. Söz konusu kavram genel olarak varlığı karşılasa da daha çok dünya içinde olan insan üzerinden bu soruşturma yapılır. Sözcüğün karşıladığı bulunma anlamı ise insanın mekânsallığına dikkat çekerek tüm var olanlarla ilişkilendirme özelliğini ön plana çıkarır. Bu bakış açısı öznenin nesneden koptuğu ayrıştırıcı perspektifin tam da karşısındadır. İnsanın bütün ilişkilendikleriyle bağının koparılması rasyonel bir biçimde varlığı kategorileştirmek onu bulunması gereken mahalden koparır yurtsuzlaştırır. Bu bağlamda mekânsallık da tıpkı zaman gibi varoluşun ifadesidir. Heidegger, fenomenolojiyi bir yöntem olarak belirleyerek hermeneutik bir yaklaşımla varlığı mekân ve zaman kavramları içerisinde yeniden anlamlandırmaya çalışır. Modernitenin ardından felsefe alanında görülen bu eleştirileri edebi metinler üzerinden de incelemek mümkündür.

---

¹Çiğdem Yıldızdöken, “Heidegger’de Dasein’in Varlığı ve Zaman Meselesi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy.53, (2017): 63.

Edebiyat sahası göz önünde bulundurulacak olduğunda; zamandan koparılmış, evsiz, yersiz insanın meselesi en çok modern dönem eserlerinde yansımalarını gösterir. Edebiyatın Türkiye sahasında ise gecikmiş modernlik telaşından dolayı söz konusu sorunsalın daha derin izlerini görmek mümkündür. Rasyonelleştiren zaman ve mekân anlayışı insanı köksüz bir şimdide yurtsuz bırakmış gibidir. İnsanın varoluşunu anlamlandırabilmek için ihtiyaç duyduğu bu aidiyet sorunsalı, modern anlatıların mekân veya mekânsızlık metaforlarıyla da paralellik gösterir. Bu bağlamda çalışmamız gereği modern dönem edebiyatında gecikmeyle de olsa üzerinde en çok tartışılan eserleri yazmış olan yazarlardan; Oğuz Atay'ın *Korkuyu Beklerken* adlı hikâyesinden yola çıkarak *Beyaz Mantolu Adam*'da bahsini ettiğimiz mevzunun yansımalarını incelemeye çalışacağız.

Nostalji; Babaya Mektup

“Demek ki, senin köylü tabiatın bana miras kalmış babacığım: Medeniyeti sevmiyorum. Bu günlere yetişebilseydin, sen de benim gibi televizyondan nefret ederdin sanıyorum. Ben, senin çıktığın köye dönmek istiyorum; yani sonradan görme deniz özlemcileri gibi kıyıda balıkçılarla filan sohbet etmek istemiyorum. Balığa çıkmak bize göre değil babacığım. Ben senin uçsuz bucaksız köyüne yakın bir yerde (çevrede belki bir iki ağaç olabilir) ahşap kirişli bir evde yaşamak istiyorum. Evin resmini de tanıdık yaşlı bir mimara çizdirdim. (Gençlere güvenim artık kalmadı babacığım) Sana anlatması biraz zor; ama oraya gidişim bana haksızlık eden dünyaya karşı bir başkaldırma hareketi olacaktır diyebilirim; yani ben orada bulunmakla onlara, “İşte bütün ‘terakkinizi’ gördüm ve ‘aslıma rücu ediyorum’ (yani Cemil Bey’e dönüyorum)”, diyeceğim ve onlar bunu anlamayacak. Sen bunu Ziya Paşa'nın ya da Mehmet Akif'in tepkilerine benzetebilirsin. Annem duysaydı çok ağlardı. Sen nasıl karşılardın bilmiyorum, herhalde bunu da sana karşı bir hareketim olarak ‘tavsif’ etmezdin. Gene de, beni bu duruma kitapların getirdiğini söyledin.”²

Kendi deyimiyle “istediği gibi yaşamak” diyebileceğimiz bir işi çıktığı için evden, kendi evinden ayrılır. (s.179) Bu, W. Benjamin'in dediği gibi kristalleşmiş bir zaman değildir. Her şeyin affedildiği bir geri dönüş yoktur.³ Bütün babasız çocuklar gibi

² Oğuz Atay, *Korkuyu Beklerken*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2018, 182,183.

³ Walter Benjamin, *Son Bakışta Aşk; Walter Benjamin'den Seçme Yazılar*, çev. Nurdan Gürbilek, İstanbul: Metis Yayınları, 2018,57.

köksüzlüğün sağlayacağı daha fazla özgürlük sanısıyla hep ilerleneceği, yeni olanların yaratılacağı, yaşanacağı bir yoldur çıkılan. Kendi olabilmek veya kendini bulabilmek için yapılan yolculuk, varoluş sorunsalıdır. Atay'a göre "varoluşçu bunalım", geçmiş zamanların meselesi değildir. Bu modern zamanın özentisinde içimize düşen kurttur. (s.181) İnsanın evrendeki yeri konusunda düşüncelere dalmak bu zamana ait bir eylemdir. Hiç değişmemiş ve değişme gereği duymamış olan babalar bunları düşünmemiştir. Fakat varılan yerde, yeryüzünde onlar kadar bir yer de yapılamamıştır. Yine de Atay'daki ne nostaljik bir oluşturma ne de yeni bir varıştır. Her ne kadar babaya yazılan mektupta baba evine nostalji duysa da eve dönülemeyeceğini, dönmeyeceğini bilir. Oğuz Atay'ın birçok eserinde yer yer görüldüğü gibi *Babaya Mektup* metninde ve *Korkuyu Beklerken* adlı hikâyede de karşımıza çıkan bu, zamandan koparılmışlık duygusu insanın varlığının tarihsel olma yönünü hatırlatır. Zira Heidegger'in kavramıyla "dasein için var olmak demek, tarihsel olmak demektir."⁴

Temelinden Çatlayan Ev: Korku Beklenirken

Korkuyu Beklerken adlı hikâyede, başkahramanın yaşadığı ev şehrin dışında, insanlardan uzak iki-üç evin olduğu bir çıkmaz sokaktadır. Bütün hayatını paranoya derecesinde bir düzen içinde yaşayan kahramanın günlük eylemleri değişmez bir sıralama gösterir. Evin bütün eşyası hep aynı yerde, aynı düzen içindedir ve hiç bozulmamıştır. Temizlikçi dahi çamaşır ipini salona asmaması veya kapı kilidini bir değil iki defa çevirmesi konusunda sıkı sıkıya tembihlenir. Bu aşırı korunaklı ve aşırı düzenli ev sayesinde kahraman kendisini güvende hisseder. Rasyonel bir dünyadır içinde yaşanan; düşünce ve madde birbirinden ayrılmıştır. Düşüncenin başladığı anda eşya fark edilmez, unutulur. "Ayağıma bir şey takıldı. Demek ki, düşünmem gene uzun sürdü." (s.38) Descartes'in bütün varoluşu kartezyen felsefesiyle açıklamasına yapılan göndermelerdir. Heidegger'in de eleştirdiği gibi kartezyen felsefenin varlığı tanımlamak için özneyi bütün var olandan ayırıştırma söylemi kuşkuculuğa cevap olamaz. "Kartezyen irdeleme, bilmeye ilgili ontolojik açıdan uygun bir yaklaşım gösterme gayretindedir. Ama bu yaklaşımın terimleri kuşkuculuğu çürütülemez kılıyorsa bu yaklaşım; bilginin olanaklılığını olanaksız kılmış ve açıklamak istediği fenomenin kendisini yok etmiştir."⁵

⁴ Stephen Mulhall, *Heidegger ve Varlık ve Zaman*, çev. Kaan Ökten, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1998, 230.

⁵ Mulhall,, *Heidegger ve Varlık ve Zaman*, 71.

Atay'ın kahramanı da kendi varlığına ve dış dünyaya karşı sürekli bir kuşku hali içindedir.

Heidegger'in belirttiği gibi insanı ve dünyayı bu şekilde anlamak, tanımlamak onları asıl varoluşlarından uzaklaştırmaktır. "Dasein, tüm deneyimlerinde dünyayı bilen bir özne değil, dünya ile birlikte var olan bir bütündür."⁶ Düşünceyi ve nesneyi kuramsallaştırmak bunu anlamaya engeldir. Atay'ın yarattığı kahraman da dünya içinde; toplum içinde; bütün var olan içinde kendi oluşunu sürdürmekte zorlanmış bu zorluktan kaçmak için ise bütün riskleri asgari düzeye düşürecek bir ev kurmuştur. Fakat bu tanımlanmış düzende yabancı bir nesne olan "mektup" ile kahramanın zihni sarsılır. Bilinmeyen; güvensizlik, kaos yaratır. Mesajın içerdiği tehditten dolayı evine kapanır. Toplumla ilişkisi asgari düzeyde olan kahraman, tanımlayamadığı bu risk karşısında dış dünyadan tamamen soyutlar kendisini. Fakat bu bir çözüm değil aksine var oluşu devam ettirmede engeller yaratan bir duruma sebebiyet verir. Her ne kadar Atay'ın kahramanı güvenlik amacıyla kendisini evine kapatmış olsa da kapandığı evi de şehrin dışındadır. Heidegger, insanın varoluş özelliklerinden birinin de "ile olmak" olduğunu tanımlar. Toplumla veya ötekilerle olan ilişkilerimiz aynı zamanda benliğimizi de tanımlamamıza yardımcı olur. "Dasein, kısmen de olsa kendisiyle olan ilişkisini ötekiler ile olan ilişkileri sayesinde kurup sürdürmektedir. Aynı şey ötekiler için de geçerlidir. Bu iki konu, ontolojik olarak birbirinden ayrılamaz. Birini belirlemek, diğerini belirlemektir."⁷

Korunaklı sığınağında geçireceği bu uzun süre kahramanda yeni sorgulamalara sebep olacaktır. Aç kalma pahasına evinden çıkmadığı böyle bir durumda kahraman için zamanı nasıl geçireceği önemli bir sorundur. Nihayetinde evini baştan aşağı düzenlemeye girişir, düzenli olma arzusuna daha fazla saplanır. Oysa başlayıp yarım bıraktığı birçok iş, evin her tarafına dağılmıştır. "Sanki kafam da onlarla birlikte çekmecelere, dolaplara, sandık odasının eşyaları arasına dağılmıştı. Kafamı toparlayamıyordum bu yüzden."(s.57) Ev insan varlığının evrenidir. Varlığa fenomenolojik bir yorum getiren bir diğer isim G. Bachelard, *Mekânın Poetikası* adlı eserinde evin insan yaşamında kazanılmış şeyleri koruduğunu ve bunları sürekli kıldığını belirttikten sonra çekmeceler ve dolapları anlatırken "dolabın içinde bir düzen merkezi yaşar ve bu merkez, bütün evi sınırsız bir düzensizlikten korur. Orada düzen

⁶ Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, çev. Kaan Ökten, İstanbul: Alfa Yayınları, 2018, 40.

⁷ Mulhall, *Heidegger ve Varlık ve Zaman*, 91.

egemendir, daha doğrusu orada düzen bir egemenliktir” der.⁸ Fakat kahramanın yaşadığı evde görünürde aşırı bir düzen olsa da belleğinin yansımaları olan çekmeceler dolaplar yarım kalmışlıklarla doludur. Her ne kadar bu karışıklıkları ve yarım kalmışlıkları düzeltmeye çalışsa da pek başarılı olduğu söylenemez. En çok da eski zamanlardan biriken kâğıtları atar. Bunlar belgeler, makbuzlar, faturalar boş yazılardır. Yaşadığı sistem içerisinde onun var olduğunu resmiyete taşıyan makbuzlar...

Tıpkı bu yarım kalmışlıklar gibi hikâyede bir diğer dikkat çeken ifadeler ise önceki zamanın yani geçmişin yokluğudur. “Birdenbire kendimi burada bulmuştum sanki. Daha önce ne olmuştu?” (s.61) Kendisine, yaşamına doğru yapılan bir yolculuk gibidir iç konuşmaları. Geçmişe dair içten yaşadığı bir anı bulamaz, bağ kuramaz. Daha önce de belirttiğimiz gibi bireyin varlığı kendi bireysel ve sosyal tarihselliğiyle ilişkilidir. Geçmiş olanla kurulamayan bağ onun şimdisini de çıkmazlara sokar. “Dasein’in tarihselliği hem bireysel hem de topluluğu ilgilendiren bir olaydır. Arızı olarak ve şartlar gereği hareket eden bireye, ‘onlar’ın homojenleştirilmiş kümelenişi olarak süregelen bir topluluk denk düşerken bir bireyin akıbetine ise bir halkın yazgısı denk gelmektedir.”⁹ Atay’ın burada ifade ettiği de tek başına kahramanın kopmuş bağları değildir. Yazar içinde yaşadığı Cumhuriyet sonrası toplumun sonradan edindiği tarihselliği de kahramanın ağzından eleştirir. Her şey öğretildiği gibi yaşanmıştır, olması gerektiği gibi. Tabiatı seyrederken onu güzel bulması dahi başkalarının öğrettikleridir. Bunlar kendilerine ait düşünceler midir yoksa okuduğu kitaplarda mı görmüştür, hatırlayamaz. Kendi duyguları ve düşünceleriyle, varoluşuyla bir yabancılık içerisindedir. “Ben bir şeyin taklidiydim; fakat aslımı bile doğru dürüst öğrenememiştim. Belki de bana ne olduğunu sonuna kadar okumamıştım.” (s.61) Sahip olunan hayat yabancılardan öğrenilmiş başka kültürlere ait yaşamlardır.

Bütün bir toplumdan uzak aşırı korunaklı evine rağmen hiçbir şeyden kendisini soyutlaması mümkün olmamıştır. Bütün meseleler; bütün yarım bırakılmışlıkları ve de dağınıklıklarıyla yüzüne, zihnine çarpıyordu şimdi. Yeniden başlamak da mümkün değildir ve nerede kaldığını da unutmuştur. Şu an; şimdi havaya asılı kalmış gibidir. “Kendi mirasımıza her sahip çıkış, şimdiki andan hareket eden bir görü anına dayalı

⁸ Gaston, Bachelard, *Mekânın Poetikası*, çev. Aykut Derman, İstanbul: Kesit Yayınları, 1996, 110.

⁹ Mulhall, *Heidegger ve Varlık ve Zaman*, 233-234.

geleceğe yönelik azimli bir tasarlama dan gelmelidir.”¹⁰ Geçmişle şimdiki an arasında kurulamayan bu diyalog, yeniden yaratıcı geleceğine de engeldir.

İçine düştüğü bu boşluğu ne eşya doldurmuştur ne de hayatın ona sundukları. Tüm bunları modern hayatın sonuçlarından bağımsız düşünmek mümkün değildir. Tabiatın payına çok az şey kalmıştır, oysa onu günlük yaşamın içinde sevmek gerekir. Aslında medeniyetten kaçan insanlar gibi Atay’ın kahramanı da bir parça dahi olsa doğanın içinde olabilmek için ıssız bir yerde bahçeli bir evde yaşıyordu. Fakat bir ağaç dahi yetiştirememiştir bir saksı koyamamıştır. Onun gibi insanlar dünyayı beton çölyüne dönüştüren mahalleler gibidir. Fakat medeniyeti yansıtmayan gecekondu mahallelerinde bahçeler çoktur, ağaçlar, çiçekler yetiştirilir. “Gecekondusunda küçük bir elma fidanı diken bir hamal kadar bile olunamıyordu.” (s.65)

Yaşadığı ev gibi hiçbir şeyi aslında kendi öz varlığına ait değildir; tepkileri onun değildir. Zamansal ve mekânsal bağlamdaki bu varoluş sorunsalları kahramanın günlük hayattaki pratiklerine de yansır. Heidegger, insanın dünyasal olma yönüne dikkat çekerken ilişkilendiği ötekilerin yanında nesnelere olan bağına da vurgu çeker ve bireyin var oluşunu eylemlilik halinden bağımsız düşünmez. “Dasein’in kendi var oluşuyla pratik ilişkide olması onun varlığı için esas ise Dasein’in içinde bulunduğu dünya ile olan oratik ilişkileri de esas olmalıdır.”¹¹ Atay’ın kahramanı ise kendi pratiklerine yabancıdır. İçselleştirememiş olduğu düşünceler ona ait eylemlere engeldir. Sadece düşüncede var olmaya yönelik bu eleştirel tutum yine bizlere Descartes’in “cogito”sunu hatırlatır. Bir ağacı, bir kuşu seyrederken değil düşünürken sevmiştir. Sadece düşünürken var olmuştur veya öyle olunabileceğini sanmıştır. Hatta düşünürken yaşadıklarına göstermesi gereken tepkilerde de geç kalmıştır. Babası öldükten iki sene sonra biraz hüzünlenir gibi olur ve bazı kitapların anlamlarını da yıllar geçtikten sonra sezmeğe başlar. Fakat babası ölmüştür ve eski kitapları da okuyamayacaktır artık. İçinde kalan tek şeyse kötü bir öfkedir; bahçedeki otların düzenlenmesine yararı olmayacak acı bir öfke.

“Geçmişimi pekiyi bilemiyordum, bu insanları belli belirsiz hayal edebiliyordum; fakat bir noktayı çok iyi biliyordum: Onlar bu olayı da değerlendirmesini bilmişler, gerçekten korkmuş, gerçekten acı çekmişlerdi; gerçekten çaresiz ve yalnız kalmışlardı.

¹⁰ Mulhall, *Heidegger ve Varlık ve Zaman*, 235.

¹¹ Mulhall, *Heidegger ve Varlık ve Zaman*, 80.

Ben ucuz bir romandım. Hayır, kötü bir edebiyatın bile bir gerçekliği vardır: Can sıkıcı taklitçilikleri bile benden geçti. Ben yoktum; hatta ben yokum, olmadım diyemeyecek bir yerdeydim; kelimeler bile yan yana gelerek beni tanımlamak istemezlerdi. Ne olurdu benim de kelimelerim olsaydı; bana ait bir cümle, bir düşünce olsaydı.” (s. 66)

W. Benjamin, Klee'nin “Angelus Novus” tablosundan hareketle gözleri geçmişe doğru bakan fakat kanatları cennetten gelen fırtına tarafından kapılmış tarih meleğinin, çaresiz bir biçimde sırtını döndüğü geleceğe sürüklendiğini anlatır.¹² Yıkıntıları durmadan üst üste yığılan geçmiş felaketinin önünde durup kırık parçaları birleştiremeden ilerleme fırtınasına kapılmıştır. Oysa ancak geçmişini bütün anlarıyla zikreden insanlık kurtulmuş sayılabilir. Tam olarak kurtarılamamış bir “şimdi” ise tarihsel olan ile bağ kuramaz. Modernitenin ilerlemeci tarih anlayışına karşıt olarak son dönem bilimsel ve sanatsal araştırmalarda zamanın bölünemezliği ve yaşanan her şimdinin geçmiş ve gelecekle bir bütün olduğu ortaya koyulmaktadır. Hikâyenin kahramanı var olmadığını dahi söylemeyecek bir zaman ve mekândadır. Havada asılı kalmış, anlamı olmayan bir şimdije sıkışmıştır.

Bütün bu düşünceleri arasında bir yıkım ve sökülme başlar. Yan binaya gelen inşaatçılar yeni bir ev yapmak için binayı yıkmaya başlarlar. O ise onları seyrederken kendi bahçesinin otlarını söker. Fakat ruhsat konusunda zorluk çıktığı için yıkılanın yerine yenisi yapılamaz. Kazılan çukur, onun evinin duvarında bir çatlağa sebep olur. Tüm bu felaketler karşısında kendisini suçluyordur. Güvenli sandığı yalnızlığına sığındığı evi, kendisi içindeyken, hiç ayrılmamışken zarar görmüştür. Yalnızlığı istemiş ve yalnızlığıyla cezalandırılmıştır. Öfke duyduğu insanlardan kaçarak da başarmış olduğu, öğrendiği hiçbir şey yoktur. Anlatacaklarının yansımaları göreceği kimsesi kalmamıştır. Konuşmayı dahi unutmaya başlar.

B. Cassin'in, G. Anders'ten aktardığı haliyle: “İnsan, insanlara aittir; ancak çoğul olarak var olabilir... İnsanlar, tekil insanın çoğulu değildir; her insan insanların tekil halidir.”¹³ Ve dil her halükarda bu çoğullukta varlığın ifadesidir. Atay'ın kahramanı da var olduğuna kendini inandırmak istercesine yüksek sesle kendi kendine konuşmaya

¹² Benjamin, *Son Bakışta Aşk; Walter Benjamin'den Seçme Yazılar*, 47-48.

¹³Barbara Cassin , *Nostalji; İnsan Ne Zaman Evindedir?* , çev. Seçil Kıvrak, İstanbul: Kolektif Kitap, 2018, 40.

başlar. “En önemlisi de şuydu: Varlığımı sürdürecektim; konuşmayı, düşünmeyi unutmuyacaktım, çok çalışacaktım.” (s. 80) Fakat bulunduğu yer çıkmaz sokaktır.

Nihayetinde aklın egemen olduğu, hep haklı olduğu, çıkarını düşündüğü için büsbütün yok etmediği fakat rastlantının veya kör kuvvetlerin hep kötülük saçacağına düşünülüyor bu çağda; her şeye karşı olduğunu göstermek için evini, içinde var olduğu düzeni yaktıya karar verir. Fakat tehdit unsuru gizli mezhep dolandırıcı bir çetedir ve kahraman bunun şokuyla kendisini sokaklara atar. Aslında Atay’ın içsel yolculuğu bulunduğu evde başlamıştır. Yaşadığı korku, kaygı da sahteleşen bir tehditten kaynaklanmıştır. Eski romantiklere, şövalyelere nostalji duyarak belki de evden hiç çıkmaması gerektiğini düşünür. Fakat bu hiçbir şeyle yüzleşmek istemediği anlamına da gelmez. Bu noktada kendisiyle beraber bütün aydınların eleştirisini yapar. Tüm bu sahtelik içinde ne yaptığını bilmeyen aydınları sarsacak bir şey bir türlü olmamıştır.

“Şimdi artık her şeyi kaybetmiştim. Bu ülkede her şey çığırından çıkıyordu; her şey çözümlenip, dağılıp gidiyordu... Aşk da soluklaşmıştı. Artık ne sevgi kalmıştı, ne ülkü, ne de itici bir gizli mezhep. Hepsi tutuklanmıştı. Eve kapanmalıydı insan, bir daha hiç çıkmamalıydı, gerçekten çıkmamalıydı. Çok yoruldum, diye söylendim, bir ağacın gövdesine yaslanıp; dolaşacak, evden çıkacak gücüm kalmadı. Evlensem iyi olacak.”

Evine girmek istese de giremez artık, döndüğünde yıkılmış olduğunu görür. Akralarının evlenmesi için bulduğu kadınla gittiği yemeklere ve de dışarıdaki insanlara da uyum sağlayamaz. Öfkesi aynı olamadığı insanlara zarar vermek istemeye kadar varır. Her şeye yeniden başlamak mümkün değildir ve her şeyini de gelinen noktada kaybetmiştir. Artık korkacak hiçbir şey yoktur. Nihayetinde bireyin zamandan ve toplumsallıktan bu kopmuşluğu mekâna da yansır, daha güvenli olmasını beklediği ev tam da temelinden çatlar. Kahramanın bu var oluş sorgulamaları mekânsızlığıyla neticelenir.

Ses/Siz,Yer/Siz; Beyaz Mantolu Adam

Oğuz Atay’ın aynı eserinde dikkat çeken bir diğer hikâyesi *Beyaz Mantolu Adam* metnidir. *Korkuyu Beklerken*’in isimsiz kahramanında gördüğümüz evsiz kalma duygusu burada hat safhaya ulaşmıştır. Varlık ifadesini bulduğu mekânsallığı kaybetmiş, kaybolmuş gibidir. Bahsini ettiğimiz önceki hikâyede korunaklı evde başlanan içsel yolculuk, mücadele hali evin yıkılmasının ardından burada kendisini

sokaklarda korunaksız alandaki bir teslimiyete, sessizliğe bırakır. “Herkes annesinin ölümlü olduğunu bilir. Ama kimse evinin ölümlü olduğunu bilmez”¹⁴ Dönülecek, sığımlıca bir ev yoktur burada.

Kalabalıkların uğultularında, dar sokaklarda bir “kendini akıntıya bırakma hali” gibidir kahramanın hali. Ne düşünce vardır ne de dil. Gürültünün içinde bir sessizlik. Yine isimsiz olan kahraman, sessizliğiyle beraber burada tamamen yersizdir. Hayatın içinde bir leke gibidir ve kendini beyaz bir manto ile kapatmak istemiştir. Fakat toplum için uygun olmayan bir kıyafettir bu. Aykırı varlığı başkaları tarafından tanımlanamaz bir türlü. Bu sebeple de hor görülür veya alay edilir; kendi haline dahi bırakılmaz. İnsanlar onu işlerine yaradığı zaman yanlarında tutmak ister. O ise başkalarının rahatsızlığını fark ettiği anda bulunduğu yerden de ayrılır.

Korkuyu Beklerken hikâyesinde kahramanın evinin olduğu çıkmaz, burada kalabalıkların içindeki çıkmaz haline varır. Sonu olmayan sokaklarda aslında gidilecek bir yer yoktur. Bütün gerçekleştirdiği eylemler, hareketler insanların konuşmalarına, çekiştirmelerine veya itmelerine göre gerçekleşir. Var olmasına izin verilmeyen bu tacizler arasından sıyrılmak için sonunda gördüğü trene atlar ve vardığı yer bir halk plajıdır. Fakat burada da bu aykırı yabancı kendi haline bırakılmayacaktır. “Çevresine toplandılar. Çıplak bacakların duvarından ürktü, gözlerini kapadı. ‘Sarası var’ dedi, öndeki gençlerden biri. ‘Ayakları da sargılı. Kötü bir hastalığı olmalı’, diyerek geri çekildi yassı burunlu bir genç kız.”

“Dasein’in kendisini bir birey olarak kaybetme veya bulma kabiliyeti, Dasein’in ötekilerle olan ilişkisini nasıl anladığını ve yürüttüğünü belirlemekte ve Dasein’in de bunlar tarafından belirlendiğini içermektedir.”¹⁵ Heidegger’in insanın sosyalliğine çektiği bu dikkat bireyin bütün ilişkide olduklarıyla aslında kendi benliğinin nasıl var olduğunu veya olmadığını gösterir. Kahramanın, kamunun huzurunu bozmasını gerekçe olarak gösteren güvenlik görevlisi de onu oradan uzaklaştırmak ister fakat bıyıklı bir genç karşı çıkar. Aslında elbiseyle oturmasına bir engel yoktur. Onların bütün bu tartışmalarının içerisinde sonunda ayağa kalkarak denize doğru yürür. Fazla ileri gidemeyeceğini sansalar da o, bir süre sonra suyun içinde artık kaybolmuştur.

¹⁴ Cassin , *Nostalji; İnsan Ne Zaman Evindedir,?* 50.

¹⁵ Mulhall, *Heidegger ve Varlık ve Zaman*, 98.

Deleuze'daki gibi varoluşu sürdürebilmek için tercih edilen bir yersiz yurtsuzluk değildir bu. Var olamayışın mekânsızlığıdır.

Sonuç

Oğuz Atay'ın sorunsallaştırdığı tek başına bireysel bir varoluş meselesi değildir. Selim Işık gibi, Hikmet Benol gibi parçalanmış, tutunamamış karakterlerin de yaratıcısı olan yazar bulunduğu coğrafyanın da tarihsel, sosyolojik bağlamıyla meseleye yaklaşır. Bunu yaparken kendisiyle beraber aydınların durumunu, yaşanmış olan geçmiş, dil konusunu, toplumu, modernliği, akıl çağının getirdiklerini ve daha birçok konuyu sorgular. İçinde bulunduğu köksüz bir şimdi gibidir. Şimdiyle bütünleşen bir geçmiş de artık yoktur. Yaşanılmamış olanlar sonradan öğrenilmiş, öğretilmiştir. Şimdinin öncesiyle arasındaki yarıklık, derin bir boşluk yaratır ve bu boşluk mekânsallığa da yansır. Descartes'in evinde yaşarken nesne de düşünce de birbirinden ayrılır. Sonradan öğretilmiş bu aşırı düzen içinde kaostan, rastlantısallıktan kaçmak için insanlardan uzak evine sığınır. Bu tek başına bireyin toplumla yabancılaşması değildir, bütün bir çağın girdiği çıkmazdır. Tıpkı bulunduğu ev gibi çıkmaz sokaktadır. Modern dönemin kurdu bir defa içimize düşmüştür ve ev temelinden çatlamıştır. Bütün bir hiçlik kaygısı, korkusu, sonunda gerçekleşecek yıkımla yüzleşmekten kurtulamaz. Yersiz kalan kahraman, nostalji duysa da artık ne geçmişe dönebilir ne de şimdiyi, şu anı sürdürebilir, topluma da uyum sağlayamaz. Yıkılan evle beraber korku da kaybolur. Atay'ın evsiz kalan kahramanının bu uyumsuzluğu, *Beyaz Mantolu Adam*'da tamamıyla bir aidiyetsizliğe bürünür. Mekân burada korunaksız başıboş sokaklardır. Bu yersizliğin içinde gidilecek bir yer de kalmaz. Varlığı anlamından koparan, düşünceye indirgeyen anlayış metafiziğin coğrafyasında nihilist sokaklara sapar ve nihayetinde yokluk denizine varır.

Kaynaklar

HEIDEGGER, M., *Varlık ve Zaman*, çev. Kaan Ökten, İstanbul: Alfa Yayınları, 2018.

ATAY, O. *Korkuyu Beklerken*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2018.

YILDIZDÖKEN, Ç.,“Heidegger’de Dasein’in Varlığı ve Zaman Meselesi.”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy.53 (2017):162-178.

CASSIN, B., *Nostalji; İnsan Ne Zaman Evindedir?* , çev. Seçil Kıvrak, İstanbul: Kolektif Kitap, 2018.

BACHELARD, G., *Mekânın Poetikası*, çev. Aykut Derman, İstanbul: Kesit Yayınları, 1996.

BENJAMIN, W., *Son Bakışta Aşk; Walter Benjamin’den Seçme Yazılar*, çev. Nurdan Gürbilek, İstanbul: Metis Yayınları, 2018.

MULHALL S., *Heidegger ve Varlık ve Zaman*, çev. Kaan Ökten, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1998.